

*С.А. Мороз, науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України (м. Харків)*

тел.: 095 5071435

e-mail: ra.ekma@gmail.com

Частка іноземних студентів та викладачів у ВНЗ як результат інтеграційних процесів у сфері вищої освіти та індикатор її якості

Слід звернути увагу, що проблематика забезпечення якості вищої освіти постійно перебуває у межах професійної уваги представників органів державної влади. Наприклад, питання реформування національної системи вищої освіти були обговорені під час нещодавно проведених (09.12.2015) парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні». Учасники комунікативного заходу не лише констатували той факт, що «за роки незалежності України освіта не стала загальнонаціональним пріоритетом», а і звернули увагу на відсутність комплексності у вирішенні питань розвитку освіти та неефективність процесів формування та реалізації державної політики у сфері освіти. Такий стан освіти на переконання учасників парламентських слухань обумовлено, у тому числі, й «відсутністю ефективної системи забезпечення якості освіти, конкурентного середовища в освіті, системи відповідальності за низьку якість освітніх послуг» [4]. Питання якості освіти, але вже в контексті необхідності забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України були розглянуті в сесійний залі Верховної Ради України 01.06.2016 року під час Парламентських слухань «Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення». Під час роботи цього форуму, В.Г. Кремень звернув увагу присутніх на той факт, що якість вищої професійної освіти залежить як від досконалості «процедур ліцензування, атестації та акредитації закладів професійної освіти», до речі саме ці питання входять до компетенції нещодавно створеного Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, так і від якості об'єктів навчального процесу. Статистика свідчить про існування значної диспропорції «між підготовкою фахівців професійно-технічної освіти, ВНЗ I-II та III-IV рівнів акредитації. Для порівняння: «у 1990 році в Україні випускники професійно-технічних навчальних закладів становили 51 % усіх випускників, середніх

спеціальних навчальних закладів (тоді вони так називалися) – 31 %, вищих навчальних закладів – 18 %. У 2014 році маємо, відповідно, 28 % випускників професійно-технічної освіти, лише 11 % випускників ВНЗ I-II рівня акредитації і 68 % – III-IV рівня акредитації. Я далекий від ідеї збереження співвідношення 25-річної давнини, але зміни відбулися надмірні. Трохи менш як удвічі змінилася частка випускників професійно-технічних училищ, утричі – технікумів і коледжів та більш як утричі – випускників вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації» [3].

Проблематика якості вищої освіти, у тому чи іншому аспекті позиціонування свого складного та багатогранного змісту, постійно перебуває у межах кола професійної уваги МОН України. Наприклад, питання підвищення якості надання вітчизняними ВНЗ освітніх послуг, стали предметом обговорення під час зустрічі Міністра освіти і науки України Л. Гриневич з Послом Держави Кувейт в Україні Рашидом Хаммадом Аль-Адвані. Зокрема, Л. Гриневич звернула увагу на потенціали інтернаціоналізації вищої освіти в Україні для її подальшого розвитку та визначила найбільш актуальні проблеми відповідного процесу, а саме: неефективна міграційна політика держави щодо вирішення питань вступу та навчання іноземних студентів; складність процедур залучення іноземних професорів до викладацької діяльності у межах організаційної структури вітчизняних ВНЗ [1]. Слід звернути увагу, що сприйняття якості вітчизняної вищої освіти через призму поглядів офіційних представників іноземних держав в Україні все далі частіше набуває свого розвитку. Наприклад, ще у 2014 році під час обговорення проблем нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти в Україні, яке відбулось у межах роботи круглого столу у профільному Комітеті Верховної Ради, було прийнято до уваги пропозиції представників дипломатичних місій Республіки Ірак, Індії та Азербайджанської Республіки [6]. Наведені вище фактори впливу на динаміку інтернаціоналізації вищої освіти України не є вичерпаними, а ні за своєю кількістю, а ні за своїм змістом. Така наша позиція обумовлюється припущенням про те, що спрощення процедур вступу до вітчизняних ВНЗ аж ніяк не вплине на збільшення кількості іноземних студентів, так само як і спрощення процедур працевлаштування іноземних викладачів не забезпечить збільшення їх кількості у вітчизняних ВНЗ. На підтвердження цієї тези, вважаємо за можливе навести приклад США. Жорстка візова політика цієї країни не перешкоджає, а ні

зменшенню кількості іноземних вчених які б бажали укласти трудову угоду з американськими ВНЗ, а ні процесу щорічного збільшення іноземних студентів в університетах США. За результатами досліджень фахівців Інституту міжнародної освіти (ІЕ) 7,1% іноземних студентів обирають університети США як місце здобуття вищої освіти. Кількість іноземних студентів, які навчаються в коледжах і університетах США у 2015 році вперше за історію країни перевищила позначку в 1 млн., що у зіставленні з чисельністю населення може бути подано у вигляді пропорції: 1 іноземний студент на 320 мешканців США. Для порівняння в Україні навчається лише 61 тис. іноземних студентів [6], що за умови співвіднесення з кількістю мешканців України характеризується співвіднесенням: 1 іноземний студент на 700 мешканців України. Крім того, слід прийняти до уваги, що кількість іноземних студентів є одним з показників не лише якості вищої освіти у відповідній країні (цілком очевидно, що країна з високим рівнем якості вищої освіти буде розглядатися абітурієнтами як бажане місце для здобуття певного освітньо-кваліфікаційного рівня), а у тому числі й індикатором, використання числового значення якого, зазвичай використовується міжнародними рейтинговими агентствами для визначення місця позиціонування університету серед інших ВНЗ. Наприклад, методика складання рейтингу кращих ВНЗ світу за версією міжнародної експертної агенції «QS World University Rankings», передбачає оцінювання університету, у тому числі й за критерієм міжнародного позиціонування ВНЗ та кількості іноземних студентів (оцінюється кількість (частка) іноземних викладачів та студентів по відношенню до загальної кількості осіб відповідної категорії) [7]. У свою чергу, методика розрахунку рейтингу кращих університетів світу від фахівців фундації «The Times» також передбачає врахування частки іноземних студентів та викладачів у межах кількості студентів та викладачів з країни місця знаходження університету. Цікаво, методика оцінювання якості освіти, яка використовується фахівцями експертної агенції «The Times», визначає саме таку вагу впливу показника рівня іноземних студентів і викладачів у межах підсумкового індексу (частка відповідного показника обраховується на рівні 5%), яка передбачена методикою «QS World University Rankings».

Слід звернути увагу, що методика розрахунку вітчизняного університетського рейтингу «ТОП 200 Україна», також передбачає оцінювання рівня інтернаціоналізації

ВНЗ за такими основними критеріями, як: кількість іноземних студентів які навчаються в університеті; членство університету у міжнародних асоціаціях, а саме у: Європейській асоціації університетів; Великій хартії університетів; Євразійській асоціації університетів; мережі університетів країн Чорноморського регіону [2]. Разом з тим, слід визнати, що інші авторитетні рейтинги, насамперед такі з них як: *ARWU* (the Academic Ranking of World Universities) більш відомий як Шанхайський рейтинг; *Webometrics*; *Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities* (Тайванський рейтинг) взагалі не передбачають врахування частки іноземних студентів та викладачів під час оцінювання потенціалів університету. Отже, кількість іноземних студентів, хоча і не суттєво, але все ж таки впливає на рівень позиціонування ВНЗ у рейтингу університетів.

Приймаючи до уваги вище наведене та той факт, що процес інтернаціоналізації «це засіб для підвищення рівня якості вищої освіти, елемент побудови репутації освітніх закладів та їх осучаснення» [5], можемо сформулювати такі висновки. По-перше, з метою заохочення іноземних студентів до навчання у ВНЗ України слід передбачити можливість їх стипендіального забезпечення. На нашу думку, відповідне стипендіальне забезпечення може бути реалізоване одночасно на декількох рівнях, а саме, на державному, регіональному та університетському. Безумовно, стипендії повинні бути передбачені лише для тих програм, викладання навчальних дисциплін за якими здійснюється українською мовою. По-друге, університети, принаймні ті з них які мають національний статус, повинні запропонувати потенційним споживачам освітньої послуги для вибору декілька навчальних програм з іноземною мовою викладання. На наше переконання, принаймні 10% навчальних програм, з тих які пропонуються ВНЗ до вибору, повинні викладатись іноземними мовами (англійська, німецька, російська тощо). По-третє, на державному рівні слід розробити та запровадити у дію програму із залучення до вітчизняної системи вищої освіти наукових та науково-педагогічних працівників з іноземних ВНЗ. Запропоновані заходи не лише суттєво вплинуть на рівень інтернаціоналізації ВНЗ України, а і забезпечать поступове підвищення якості вищої освіти. Отже, інтернаціоналізація вищої освіти може бути розглянута не лише на рівні одного з основних компонентів забезпечення конкурентоспроможності сучасного університету, а у тому числі і як механізм забезпечення якості вітчизняної вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Лілія Гриневич: МОН працює над планом інтернаціоналізації вищої освіти в Україні [електронний ресурс] / Новини: 09.02.2017 // Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/02/09/liliya-grinevich-mon-praczuue-nad-planom-internacziionalizacziyi-vishhoyi-osviti-v-ukrayini/>
2. Методика визначення рейтингів університетів України «Топ-200 Україна» [електронний ресурс] / Рейтинги // Освітній портал. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/abitur/entrance/ratings/1.html>
3. Професійна освіта як складова забезпечення кваліфікованого кадрового потенціалу України: проблеми та шляхи вирішення [електронний ресурс] / Парламентські слухання: 01.06.2016 // Верховна Рада України. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0106116.htm
4. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Правове забезпечення реформи освіти в Україні» / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради. – 2016. – №15. – ст.151.
5. Совсун І.Р. Інтернаціоналізація повинна стати складовою вищої освіти [електронний ресурс] / І. Совсун // Міністерство освіти і науки України: новини 15.09.2015. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2015/09/16/internacziionalizacziya-ukrayinskoyi-vishhoyi-osviti/>
6. Стенограма круглого столу на тему: «Проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України» від 8 листопада 2013 року [електронний ресурс] / Рішення Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти від 15.01.2014 року // Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=58282&cat_id=58267&search_param=СТЕНОГРАМА+круглого+столу&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1
7. Methodology of QS World University Rankings [Electronic resource] / Rankings Indicators // QS World University Rankings. – Access mode: <https://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings/methodology>